

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«ДОСЛІДЖЕННЯ ЗА МЕТОДОМ
ОБҐРУНТОВАНОЇ ТЕОРІЇ»**

053 «Психологія»

Київ - 2020

Розробник: Кочубейник Ольга Миколаївна, доктор психологічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії психології політико-правових відносин.

Рецензенти: Кудерміна О.І., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ.

Робочу програму схвалено на засіданні вченої ради Інституту соціальної та політичної психології НАПН України
Протокол від «26» травня 2016 року № 07/16

Робочу програму оновлено та схвалено на засіданні вченої ради Інституту соціальної та політичної психології НАПН України
Протокол від «16» січня 2020 року № 01/20

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета навчальної дисципліни. Курс «Дослідження за методом обґрунтованої теорії» передбачає формування уявлень про теоретичні основи дослідницької стратегії Grounded Theory, її основні аналітичні процедури й можливості алгоритмізації аналізу якісних даних. Курс сприяє розумінню особливостей Grounded Theory, її відмінностей від інших аналітичних стратегій якісного дослідження у психології, а також презентації основних дослідницьких версій Grounded Theory, які підтримують логіку варіативності і гнучкості аналітичних процедур в якісній психології, що дає можливість для самостійної розробки або творчої адаптації існуючих аналітичних схем. Освоєння особливостей якісного аналізу в рамках курсу відбувається в ході самостійного і групового аналізу навчальних кейсів і даних власних дослідницьких проектів.

Завдання навчального курсу:

1. Зорієнтувати аспірантів на поглиблене вивчення досліджень, що проводяться у рамках якісної стратегії;
2. Ознайомити зі загальним алгоритм та специфічними процедурами кодування якісних даних.
3. Забезпечити оволодіння основними техніками досліджень у рамках обґрунтованої теорії;

За підсумками вивчення дисципліни аспірант повинен знати:

1. методологічні основи, теоретичні витoki та історію розвитку Grounded Theory в психології;
2. відмінності якісного і кількісного підходів, пізнавальні можливості та сфери застосування Grounded Theory;
3. різновиди стратегій Grounded Theory та відповідні їм дослідні прийоми;
4. основні методи, процедури, техніки збору даних в Grounded Theory;
5. особливості аналізу та інтерпретації якісних даних в Grounded Theory;
6. теоретичні основи і основні дослідницькі версії Grounded Theory, її відмінності від основних аналітичних стратегій якісної психології, категоріальний апарат дослідницької стратегії і аналітичні процедури, які використовуються в ході «сходження до теорії».

За підсумками вивчення дисципліни аспірант повинен уміти:

1. застосовувати основні аналітичні процедури Grounded Theory для систематизації і аналізу слабоструктурованих даних, використовувати засоби представлення результатів аналізу, пропоновані Grounded Theory;
2. обґрунтовано вибирати дослідницький підхід і стратегію дослідження;
3. застосовувати відповідні цілям конкретного дослідження методи збору даних, враховувати їх обмеження, оцінювати якість психологічної інформації;

4. виробляти, відбирати, обробляти і аналізувати дані про соціальні процеси і соціальні спільноти, здійснювати психологічну інтерпретацію даних;
5. брати участь в проектних формах роботи і реалізовувати самостійні аналітичні проекти;
6. представляти результати дослідницької та аналітичної роботи перед аудиторією;

За підсумками вивчення дисципліни аспірант повинен володіти

1. Навичками проведення та представлення результатів самостійного дослідження з використанням процедур Grounded Theory;
2. Умінням адекватно використовувати на практиці методи, прийоми, техніки збору і аналізу якісних даних;
3. Навичками отримання професійної інформації з різних типів джерел;
4. Здатністю представлення результатів індивідуальної та групової аналітичної роботи в письмовій та усній формі.

В результаті освоєння дисципліни аспірант освоює такі компетенції:

1. Здатність проводити критичний аналіз, оцінку і синтез нових та складних ідей та соціально-психологічних явищ;
2. Здатність переосмислювати наявне та створювати нове цілісне психологічне знання та професійну практику і розв'язувати значущі соціальні, наукові, культурні, етичні та інші проблеми;
3. Здатність розроблення та реалізація проектів, включаючи власні дослідження;
4. Здатність ініціювання дослідницько-інноваційних проектів та автономно працювати під час їх реалізації;
5. Здатність використовувати у професійній діяльності базові загальні знання з різних наук;
6. Здатність знаходити, обробляти й аналізувати необхідну інформацію для рішення проблем й прийняття рішень;
7. Здатність слідувати етичним і правовим нормам у професійній діяльності;
8. Здатність використовувати адекватні методи ефективної взаємодії з представниками різних груп (соціальних, культурних і професійних);
9. Здатність самостійно виконувати науково-дослідну діяльність у галузі знань «Соціальні та поведінкові науки» з використанням сучасних теорій, методів та інформаційно- комунікаційних технологій;
10. Здатність виявляти психологічні закономірності поведінки та діяльності особистості у соціальному середовищі;
11. Здатність досліджувати соціальні особливості і якості особистості як суб'єкта соціальних стосунків і відносин;

- 12.Здатність визначати психологічні закономірності формування спільнот та соціально-психологічні механізми регуляції їх життєдіяльності;
- 13.Здатність здійснювати критичний аналіз, оцінку та прогноз масових соціально-психологічних процесів, явищ та стихійних впливів.

Місце дисципліни в структурі освітньої програми.

Дисципліна є дисципліною за вибором циклу фахових дисциплін (варіативна частина). Вивчення дисципліни базується на наступних дисциплінах: «Методологія наукових досліджень та сучасного гуманітарного пізнання», «Проблеми розроблення психодіагностичного інструментарію» та «Методологія емпіричних досліджень у психології»

Загальний обсяг курсу – 60 годин, з яких 10 годин лекцій, 10 годин семінарських занять, на самостійну роботу відводиться 40 годин.

Система контролю та оцінки. Протягом вивчення дисципліни оцінюються доповіді та відповіді аспірантів на семінарських заняттях. Завершується вивчення курсу заліком.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

I. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-професійний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2	Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Дисципліна вільного вибору аспіранта	
	Напрямок підготовки 053 «Психологія»		
Модулів – 2	Спеціальність	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		1-й	
		Семестр	
Загальна кількість годин – 60		2-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 1,1 самостійної роботи – 2,3	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Доктор філософії з психології	Лекції	
		10 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		10 год.	6 год.
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		40 год	48 год.
		Модульний контроль	
		2 год.	
		Семестровий контроль	
		2 год.	
Вид контролю:			
залік			

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин							Семестровий контроль
		Разом	Аудиторні	Лекції	Практичні заняття	Семінарських	Самостійна робота	Модульний контроль	
2 й семестр									
Змістовий модуль I. Обґрунтована теорія як метод «якісних» досліджень у психології									
1.	Тема 1. Відмінності якісної і кількісної методології.	12	4	2	0	2	8		
2.	Тема 2: Вступ в Grounded Theory: теоретичні основи, конкуренція дослідницьких підходів	12	4	2	0	2	8		
Модульна контрольна робота									
<i>Разом за I модуль</i>		24	8	4	0	4	16	1	
Змістовий модуль II. Grounded theory як стратегія і метод дослідження									
1.	Тема 3. Основні аналітичні процедури GT.	12	4	0	2	0	8		
2.	Тема 4. Теоретична чутливість дослідника	12	4	0	2	0	8		
2.	Тема 5 Вибірка у дослідженні	12	4	0	2	0	8		
<i>Разом за II модуль</i>		36	12	0	6	0	24	1	
<i>Разом за семестр</i>		60	20	10	6	4	40	2	2
<i>Всього за навчальним планом</i>		60	20	10	6	4	40	2	2

III. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. ОБГРУНТОВАНА ТЕОРІЯ ЯК МЕТОД «ЯКІСНИХ» ДОСЛІДЖЕНЬ У ПСИХОЛОГІЇ

Тема 1. Відмінності якісної і кількісної методології (2 год.).

Пізнавальні можливості, особливості застосування, основні принципи якісного підходу. Зіставлення якісного і кількісного підходів з точки зору дослідницьких завдань, способів пізнання об'єкта, характеру дослідження, способу узагальнення даних, можливості поєднання методів. Критерії порівняння підходів: теоретико-методологічна база, фокус аналізу, одиниці аналізу, дослідницькі цілі і завдання, стиль, критерії валідності (надійності), логіка аналізу даних. Відмінності в логіці аналізу, змісті й послідовності дослідницьких процедур (схема Л.Ньюмана): гіпотези, концепції, вимірвальні процедури, презентація даних, теорії, процедури, аналіз, етапи дослідження.

Семінарське заняття (2 год.):

1. Основні принципи якісного підходу та робота з якісними даними.
2. Специфіка якісного підходу з точки зору дослідницьких завдань
3. Специфіка якісного підходу з точки способів пізнання об'єкта,
4. Проблеми методологічної триангуляції
5. Критерії валідності й надійності а рамках якісного підходу.

Самостійна робота (8 год.):

Побудуйте порівняльну таблицю, яка дасть можливість презентувати відмінності між кількісними та якісними підходами в логіці аналізу, гіпотезах, вимірвальних процедурах, презентації даних та етапи дослідження.

Література:

1. Auerbach C. Qualitative data: an introduction to coding and analysis / C. Auerbach, B. Silverstein. — N. Y. ; London : New York University Press, 2003.
2. Braun Virginia and Clarke Victoria. Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology, 3 (2). 2006. P.77-101.
3. Clarke A. Situational Analysis: Grounded Theory after the Postmodern Turn. Thousand Oaks (CA): Sage, 2005.
4. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания. — М.: «Медиум», 1995. — 323 с.
5. Бушуєва Т.В. Основи наукових психологічних досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. — Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., К., 2017. — 244 с.
6. Девятко И.Ф. Методы социологического исследования: учебное

- пособие для вузов.- М.: Книжный дом «Университет», 2006. - 296 с.
7. Демин А.Н. О совмещении количественного и качественного подходов в исследовательском цикле//Социология: методология, методы, математические модели. – 1999. – № 11. – С. 5-26.
 8. Ключкина О.Б. Построение теории на основе качественных данных//Социологические исследования. – 2000. – №10. – С. 92-101.
 9. Страусс А., Корбин Д. Основы качественного исследования: обоснованная теория, процедуры и техники / Пер. Т.С.Васильевой. Москва.: Эдиториал УРСС, 2001. – 256 с.
 10. Титаренко Т. М. Наративні практики організації особистісного майбутнього// Наукові студії із соціальної та політичної психології: зб. статей. – Київ: Міленіум, 2009.– Вип. 22 (25). – С. 11-18.

Тема 2: Вступ в Grounded Theory: теоретичні основи, конкуренція дослідницьких підходів (2 год.)

Історія виникнення і розвитку Grounded Theory. Теоретичні основи GT. Навіщо досліднику потрібна GT? Основні підходи до використання GT і «дослідницькі війни» (Glaser vs Strauss, Glaser vs Charmaz). Процес «сходження до теорії» в рамках GT: критика і апологетика пропонованих процедур теоретизації.

Семінарське заняття (2 год.):

1. Історія виникнення і розвитку Grounded Theory.
2. Основні підходи до використання GT і «дослідницькі війни»
3. Процес «сходження до теорії» в рамках GT.

Самостійна робота (8 год.):

Побудуйте порівняльну таблицю, яка дасть можливість презентувати відмінності між різними підходами до використання GT.

Література

1. Bryant, A., Charmaz, K. (2006) The Sage Handbook of Grounded Theory. Sage Publications. Part 1.
2. Charmaz K. (2000) Grounded Theory: Objectivist and Constructivist Methods // Handbook of Qualitative Research (second Edition) (ed. by Denzin N. K., Lincoln Y. S.) Thousand Oaks. London. New Delhi.
3. Charmaz K. (2006) Constructing Grounded Theory. A Practical Guide Through Qualitative Analysis. Sage Publications. Pp. 1-12, 177-200.
4. Вернигор К.С. Концептуальное сравнение подходов обоснованной теории и объективной герменевтики// Социология: методология, методы, математическое моделирование. – 2018. – № 47. – С. 67-92.
5. Готлиб А.С. Количественный и качественный анализ: органическое единство или автономия // Социологические исследования. – 2004. – № 9. – С. 3–14.

6. Жеребцов М. В. Метод «Grounded theory» как метод качественного анализа данных // Вестник Московского университета. Серия 18. Социология и политология. — 2004. — № 1. — С. 89—90.
7. Забаев И. В. Логика анализа данных в обоснованной теории (grounded theory): версия Б. Глезера // Социология: методология, методы, математическое моделирование (4М), – 2011. – № 32. – С. 124-142.
8. Страусс А., Корбин Д. Основы качественного исследования: обоснованная теория, процедуры и техники / Пер. Т.С.Васильевой. Москва.: Эдиториал УРСС, 2001. – 256 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. GROUNDED THEORY ЯК СТРАТЕГІЯ І МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 3. Grounded theory як стратегія і метод дослідження. Основні аналітичні процедури GT (2 год.).

Основні принципи стратегії. Початок побудови теорії: відкрите кодування (поняття коду, сфокусоване і порядкове кодування як різновиду відкритого кодування). Написання аналітичного мему. Побудова аналітичних діаграм як процедура аналізу. Осьове кодування як процедура якісного насичення категорій і встановлення їх кількісної представленості. Вибіркове кодування - висування і верифікація гіпотез про каузальних зв'язках. Аналіз пізнавальних можливостей і обмежень GT.

Практичне заняття (2 год.):

Семинар передбачає аналіз навчальних кейсів, а також власних дослідницьких матеріалів для розуміння специфіки аналітичних процедур GT.

Перший етап заняття включає групову аналітичну роботу, в рамках якої аналізуються навчальні кейси.

Аспіранти виконують такі завдання: відкрите кодування навчального інтерв'ю, написання аналітичного мему до найбільш значущих кодів, побудова аналітичної діаграми на прикладі навчального інтерв'ю, групове обговорення конкретних прикладів процедур відкритого кодування, апробація вибіркового кодування.

Другий етап заняття присвячений аналітичній роботі учасників з власними дослідними матеріалами, він проходить в режимі індивідуальної роботи і консультування з подальшим груповим обговоренням аналітичних висновків, рефлексії використуваних процедур GT.

Самостійна робота (8 год.):

Відкрите кодування: поняття коду, сфокусоване і порядкове кодування як різновиди відкритого кодування.

Правила та алгоритм написання аналітичного мему . Побудова аналітичних діаграм як процедура аналізу.

Осьове кодування як процедура якісного насичення категорій і встановлення

їх кількісної представленості.

Вибіркове кодування - висування і верифікація гіпотез про каузальних зв'язках.

Література:

1. Charmaz K. (2000) Grounded Theory: Objectivist and Constructivist Methods // Handbook of Qualitative Research (second Edition) (ed. by Denzin N. K., Lincoln Y. S.) Thousand Oaks. London. New Delhi.
2. Лурье С.В. В поисках новых форм самоидентификации русского городского населения: методология grounded theory в практическом исследовании. Статья 3. Пассивное дружелюбие/ С.В. Лурье // Общественные науки и современность. – 2014. – № 2. – С. 45-56.
3. Лурье С.В. В поисках новых форм самоидентификации русского городского населения (методология grounded theory в практическом исследовании). Статья 2. Стадия избирательного кодирования/ С.В. Лурье // Общественные науки и современность. – 2014. – № 1. – С. 151-162.
4. Лурье С.В. В поисках новых форм самоидентификации русского городского населения (методология grounded theory в практическом исследовании) / С.В. Лурье // Общественные науки и современность. – 2012. – № 1. – С. 88-105.
5. Страусс А., Корбин Д. Основы качественного исследования: обоснованная теория, процедуры и техники / Пер. Т.С.Васильевой. Москва.: Эдиториал УРСС, 2001. – 256 с.

Тема 4. Теоретична чутливість дослідника (2 год.).

Роль і позиція дослідника в якісному дослідженні. Особливості попередньої підготовки до дослідження. Послідовність дій і логіка проведення дослідження. Принцип «подвійний рефлексивності». Принцип «за довгим столом».

Теоретична чутливість дослідника і способи її підвищення: робота з літературою, групова робота, аналіз значимих контекстів, можливість задіяння власного досвіду.

Практичне заняття (2 год.):

Відпрацювання процедур підвищення теоретичної чутливості дослідника.

Самостійна робота (8 год.):

Особливості попередньої підготовки до дослідження. Послідовність дій і логіка проведення дослідження. Принцип «подвійний рефлексивності». Принцип «за довгим столом».

Література

1. Гирц К. Интерпретация культур / Пер. с англ. — М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. — 560 с.

2. Готлиб А.С. Количественный и качественный анализ: органическое единство или автономия // Социологические исследования. – 2004. – № 9. – С. 3–14.
3. Жеребцов М. В. Метод «Grounded theory» как метод качественного анализа данных // Вестник Московского университета. Серия 18. Социология и политология. — 2004. — № 1. — С. 89—90.
4. Забаев И. В. Логика анализа данных в обоснованной теории (grounded theory): версия Б. Глезера // Социология: методология, методы, математическое моделирование (4М), 2011.– № 32.– С. 124-142.
5. Килькеев В.Н. Клиффорд Гирц о контрверзах постижения культуры и человека // Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия: Философия. Социология. Право. – 2009. – № 2 (57). – С. 166-172.
6. Коренная А.С. Grounded theory А. Струссе и Б. Глейзера и их основные принципы качественной методологии// Аллея науки. – 2018. – Т. 1. № 1 (17). – С. 16-19.
7. Страусс А., Корбин Д. Основы качественного исследования: обоснованная теория, процедуры и техники / Пер. Т.С.Васильевой. Москва.: Эдиториал УРСС, 2001. – 256 с.

Тема 5. Вибірка у дослідженні (2 год.)

Планування вибірки в GT. Особливості логіки і техніки в порівнянні з кількісним дослідженням. Цілеорієнтована вибірка як відбір інформаційно багатих випадків для глибинного вивчення.

Принципи визначення розміру вибірки; особливість поняття репрезентативності вибірки; принцип відкритості; принцип теоретичного насичення. Ризик «помилкового насичення». Підходи до формування вибірки: систематичне формування вибірки, випадкова вибірка, метод снігової кулі, дослідне структурування об'єкта, комплексний метод.

Види цілеорієнтованих вибірок: вибірка екстремальних або девіантних випадків, інтенсивна вибірка, вибірка максимальної варіації, гомогенні вибірки, вибірка типових випадків, стратифікована вибірка, вибірка критичних випадків, ланцюгова вибірка.

Практичне заняття (2 год.):

Відпрацювання допоміжних інструментів формування основних типів вибірок: 1) вибірка екстремальних або девіантних випадків, 2) інтенсивна вибірка, 3) вибірка максимальної варіації, 3) вибірка типових випадків, 4) стратифікована вибірка, 5) вибірка критичних випадків

У результаті виконання завдання аспіранти повинні виокремити та зафіксувати допоміжні прийоми роботи із досліджуваними, завдяки котрим добуватиметься та чи та вибірка.

Самостійна робота (8 год.):

1. Принципи визначення розміру вибірки.
2. Особливість поняття репрезентативності вибірки у якісному дослідженні.
3. Принцип теоретичного насичення.
4. Ризик «помилкового насичення».
5. Підходи до формування вибірки

Література

1. Lewins A., Silver C. (2007) Using Software in Qualitative Research. A Step-by-step Guide. Sage Publications.
2. MacMillan K., Koenig T. (2004) The wow factor: preconceptions and expectations for data analysis software in qualitative research. *Social Science Computer Review - Special issue: Sociology and computing*. 22: 179.
3. Ализаде А.А. Нельсон Дж. Критерии концептуальной глубины: ответ на проблему достижения насыщения данных в качественном исследовании А.Али-заде// Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. Серия 8: Науковедение. Реферативный журнал. – 2018. – № 2. – С. 42-47.
4. Дембицкий С. “Обоснованная теория”: стратегия сбора и анализа качественных данных при теоретической валидации / С. Дембицкий // Социология: теория, методы, маркетинг. — 2010. — № 2. — С. 64–83.
5. Култыгин В.П. Социальное знание и реальность: противоречия в познании и развитии современного мира//Социологические исследования. – 1999. – №12. – С. 3-14.
6. Улановский А.М. Качественная методология и конструктивистская ориентация в психологии // Вопросы психологии. 2006. – № 3. – С. 27–37.
7. Улановский, А.М. Качественные исследования: подходы, стратегии, методы / А.М. Улановский // Психологический журнал. – 2009. – Том 30, №2. – С. 18-28.

ІV.СИСТЕМА ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення аспірантів із дисципліни «Дослідження за методом обґрунтованої теорії» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності аспірантів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до зазначених видів й термінів контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 1 та табл. 2:

Таблиця 1. Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ /п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів (к-ть x бал)
1	Відвідування лекцій	1x8 =8
2	Робота на семінарському занятті	3x7=21
3	Самостійна робота	3x7=21
4	Модульна (підсумкова) контрольна робота	1x10 =10
	Всього	60
	Підсумковий рейтинговий бал	
	Екзамен	40
	Всього	100

У процесі оцінювання навчальних досягнень аспірантів застосовуються такі методи:

- *методи усного контролю*: індивідуальне опитування, співбесіда;
- *методи письмового контролю*: письмове опитування.
- *методи самоконтролю*: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз;
- *методи взаємного та спільного контролю*.

Таблиця 2. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу з. можливими незначними недоліками
B	82 – 89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75 – 81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69 – 74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності.
E	60 – 68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35 – 59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання.
F	1 – 35 балів	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни.

V. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

Словесні: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі, евристичні.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота аспірантів з книгою; виконання індивідуальних навчальних завдань.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

III. Інтерактивні методи навчання: дискусії; мозковий штурм, навчальні кейси, дослідницький проект.

VI. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- опорні конспекти лекцій;
- навчальні посібники;
- робоча навчальна програма;
- методичні матеріали з підготовки до семінарських і практичних занять;
- засоби реалізації підсумкового контролю;
- технічні засоби й комп'ютерні технології;
- новітні інформаційно-комунікативні технології.

VII. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Покажіть, на основі ідей доводиться можливість індуктивним шляхом вивести теорію досліджуваного явища?
2. Що означає «вкоріненість у первинних даних?» Які методичні прийоми допомагають забезпечити таку вкоріненість?
3. На яких положеннях ґрунтується припущення про розгляд конкретної життєвої ситуації як форми прояву певного феномену?
4. Чому спостереження і вільне інтерв'ю слугують основними методами збору первинних даних в обґрунтованій теорії?
5. Конкретизуйте положення про «постійний рух від збору даних до концептуалізації і назад - від концептуалізації до збору даних»
6. Що є вразливим місцем обґрунтованої теорії?
7. До вивчення яких явищ соціального чи політичного життя не може застосовуватися обґрунтована теорія?
8. Чим відрізняються теоретична чутливість дослідника та суб'єктивне бачення?
9. Наскільки можливим проведення досліджень за методом обґрунтованої теорії, якщо дослідник належить до іншої соціальної спільності?

VIII. ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Теоретичні основи Grounded Theory.
2. Кодування як аналітична процедура. Основні види аналітичного кодування.
3. Написання дослідного мемо як частина процедури «сходження до теорії».
4. Побудова аналітичних діаграм: спосіб рефлексії та візуалізація результатів дослідження.
5. Теоретична чутливість дослідника і способи її підвищення.
6. Теоретична вибірка і процес збору інформації.
7. Перевірка дослідних гіпотез і підвищення обґрунтованості висновків.
8. Особливості теоретизації в рамках Grounded Theory.
9. Початок побудови теорії: відкрите кодування (поняття коду, сфокусоване і порядкове кодування як різновиду відкритого кодування).
10. Осьове кодування як процедура якісного насичення категорій і встановлення їх кількісної представленості.
11. Вибіркове кодування - висування і верифікація гіпотез про каузальних зв'язках.
12. Роль і позиція дослідника в якісному дослідженні.
13. Особливості попередньої підготовки до дослідження в Grounded Theory.
14. Послідовність дій і логіка проведення дослідження в Grounded Theory.
15. Принцип «подвійний рефлексивності» в Grounded Theory.
16. Планування вибірки в Grounded Theory. Особливості логіки і техніки в порівнянні з кількісним дослідженням.
17. Цілеорієнтована вибірка як відбір інформаційно багатих випадків для глибокого вивчення.
18. Принципи визначення розміру вибірки в Grounded Theory.
19. Особливість поняття репрезентативності вибірки в Grounded Theory.
20. Підходи до формування вибірки в Grounded Theory: систематичне формування вибірки.
21. Підходи до формування вибірки в Grounded Theory: випадкова вибірка.
22. Підходи до формування вибірки в Grounded Theory: метод снігової кулі.
23. Види цілеорієнтованих вибірок: вибірка екстремальних або девіантних випадків.
24. Види цілеорієнтованих вибірок: інтенсивна вибірка.
25. Види цілеорієнтованих вибірок: вибірка максимальної варіації.
26. Види цілеорієнтованих вибірок: гомогенні вибірки.
27. Види цілеорієнтованих вибірок: вибірка типових випадків.
28. Види цілеорієнтованих вибірок: стратифікована вибірка.
29. Види цілеорієнтованих вибірок: вибірка критичних випадків.
30. Аналіз пізнавальних можливостей і обмежень Grounded Theory.

ІХ. ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Charmaz K. (2000) Grounded Theory: Objectivist and Constructivist Methods // Handbook of Qualitative Research (second Edition) (ed. by Denzin N. K., Lincoln Y. S.) Thousand Oaks. London. New Delhi.
2. Ализде А.А. Нельсон Дж. Критерии концептуальной глубины: ответ на проблему достижения насыщения данных в качественном исследовании А.Али-заде// Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. Серия 8: Науковедение. Реферативный журнал. – 2018. – № 2. – С. 42-47.
3. Вернигор К.С. Концептуальное сравнение подходов обоснованной теории и объективной герменевтики// Социология: методология, методы, математическое моделирование. – 2018. – № 47. – С. 67-92.
4. Дембицкий С. “Обоснованная теория”: стратегия сбора и анализа качественных данных при теоретической валидации / С. Дембицкий // Социология: теория, методы, маркетинг. — 2010. — № 2. — С. 64–83.
5. Жеребцов М. В. Метод «Grounded theory» как метод качественного анализа данных // Вестник Московского университета. Серия 18. Социология и политология. — 2004. — № 1. — С. 89—90.
6. Забаев И. В. Логика анализа данных в обоснованной теории (grounded theory): версия Б. Глезера // Социология: методология, методы, математическое моделирование (4М), – 2011. – № 32. – С. 124-142.
7. Ключкина О.Б. Построение теории на основе качественных данных//Социологические исследования. – 2000. – №10. – С. 92-101.
8. Коренная А.С. Grounded theory А. Струссе и Б. Глейзера и их основные принципы качественной методологии// Аллея науки. – 2018. – Т. 1. № 1 (17). – С. 16-19.
9. Страусс А., Корбин Д. Основы качественного исследования: обоснованная теория, процедуры и техники / Пер. Т.С.Васильевой. Москва.: Эдиториал УРСС, 2001. – 256 с.

Додаткова література

1. Auerbach C. Qualitative data: an introduction to coding and analysis / C. Auerbach, B. Silverstein. — N. Y. ; London : New York University Press, 2003.
2. Braun Virginia and Clarke Victoria. Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology, 3 (2). 2006. P.77-101.
3. Bryant, A., Charmaz, K. (2006) The Sage Handbook of Grounded Theory. Sage Publications. Part 1.
4. Charmaz K. (2006) Constructing Grounded Theory. A Practical Guide Through Qualitative Analysis. Sage Publications. Pp. 1-12, 177-200.
5. Clarke A. Situational Analysis: Grounded Theory after the Postmodern Turn.

- Thousand Oaks (CA): Sage, 2005.
6. Lewins A., Silver C. (2007) Using Software in Qualitative Research. A Step-by-step Guide. Sage Publications.
 7. MacMillan K., Koenig T. (2004) The wow factor: preconceptions and expectations for data analysis software in qualitative research. *Social Science Computer Review - Special issue: Sociology and computing*. 22: 179.
 8. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания. — М.: «Медиум», 1995. — 323 с.
 9. Бушуєва Т.В. Основи наукових психологічних досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. — Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., К., 2017. — 244 с.
 10. Гирц К. Интерпретация культур / Пер. с англ. — М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. — 560 с.
 11. Готлиб А.С. Количественный и качественный анализ: органическое единство или автономия // *Социологические исследования*. — 2004. — № 9. — С. 3–14.
 12. Девятко И.Ф. Методы социологического исследования: учебное пособие для вузов. - М.: Книжный дом «Университет», 2006. - 296 с.
 13. Демин А.Н. О совмещении количественного и качественного подходов в исследовательском цикле//*Социология: методология, методы, математические модели*. — 1999. — № 11. — С. 5-26.
 14. Килькеев В.Н. Клиффорд Гирц о контроверзах постижения культуры и человека // *Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия: Философия. Социология. Право*. — 2009. — № 2 (57). — С. 166-172.
 15. Култыгин В.П. Социальное знание и реальность: противоречия в познании и развитии современного мира//*Социологические исследования*. — 1999. — №12. — С. 3-14.
 16. Лурье С.В. В поисках новых форм самоидентификации русского городского населения: методология grounded theory в практическом исследовании. Статья 3. Пассивное дружелюбие/ С.В. Лурье // *Общественные науки и современность*. — 2014. — № 2. — С. 45-56.
 17. Лурье С.В. В поисках новых форм самоидентификации русского городского населения (методология grounded theory в практическом исследовании). Статья 2. Стадия избирательного кодирования/ С.В. Лурье // *Общественные науки и современность*. — 2014. — № 1. — С. 151-162.
 18. Лурье С.В. В поисках новых форм самоидентификации русского городского населения (методология grounded theory в практическом исследовании) / С.В. Лурье // *Общественные науки и современность*. — 2012. — № 1. — С. 88-105.
 19. Титаренко Т. М. Наративні практики організації особистісного майбутнього// *Наукові студії із соціальної та політичної психології*: зб.

- статей. – Київ: Міленіум, 2009.– Вип. 22 (25). – С. 11-18.
20. Улановский А.М. Качественная методология и конструктивистская ориентация в психологии // Вопросы психологии. 2006. – № 3. – С. 27–37.
21. Улановский, А.М. Качественные исследования: подходы, стратегии, методы / А.М. Улановский // Психологический журнал. – 2009. – Том 30, №2. – С. 18-

Інформаційні ресурси:

<https://lib.iitta.gov.ua/>

<http://socis.isras.ru/>

<http://www.isras.ru/>

<http://lib.socio.msu.ru>

<http://socio.rin.ru/>

<http://www.socinf.narod.ru/>

<http://orel.rsl.ru/>